

ПРЕЗЕНТАЦІЯ:

ЦІКАВІ ФАКТИ ПРО ПІСНЮ «ДИВЛЮСЬ Я НА НЕБО»

(за матеріалами досліджень проєкту «Ідентифікація Петренків»)

**Цікаві факти про пісню
«Дивлюсь я на небо»
(за матеріалами досліджень проєкту
«Ідентифікація Петренків»)**

**Підготувала
вчитель ЗЗСО № 10
м. Слов'янська
Донецької обл.
Шабанова О. Ф.**

Меморіал «На горі Карачун»

Єдиний у нашій
державі пам'ятник українській пісні

Пісня «Дивлюсь я на небо» відома на всіх континентах, і не втрачає популярності більше 150 років. Можна стверджувати, що вже після першого виконання вона швидко стала популярною й часто виконувалася камерно в салонах, сімейному колі тощо. Часто її вважають народною, проте вона має своїх авторів. Про окремі цікаві факти з історії пісні йдеться в цій презентації.

8-го жовтня 2020 року на меморіальному комплексі «На горі Карачун» під час урочистостей до Дня захисника України встановлено пам'ятний знак українській пісні. У такий спосіб волонтери підтримали ініціативу журналістів «Українського інтересу» запровадити на державному рівні День української пісні й надалі щороку відзначати його 12 серпня. У цей день в Космосі вперше пролунала пісня – радянський космонавт українського походження Павло Попович проспівав українську пісню «Дивлюсь я на небо».

Встановлення пам'ятника українській пісні. Меморіал «На горі Карачун»

Меморіал «На горі Карачун» заснований представниками Сухопутних військ України для вшанування пам'яті побратимів, які загинули, захищаючи незалежність України 24.06.2014 року.

У грудні того ж року біля телевежі на горі Карачун було встановлено дерев'яний хрест. Надалі київська волонтерка Марина Квітка та військовослужбовці Національної гвардії України, ЦСО Альфа СБУ, родина скульпторів Рожик почали розвивати меморіал. До державних та релігійних свят волонтери та військові з 2015 року проводять заходи з військово-патріотичного виховання молоді та благоустрою, ушановуючи пам'ять полеглих українських героїв.

Єдиний у нашій державі пам'ятник українській пісні виготовлено на благодійній основі заслуженим скульптором України Віталієм Рожиком з міста Коростишів та встановлено за участі волонтерки Марини Квітки. Пам'ятник українській пісні став чотирнадцятим знаком, установленим на Меморіалі.

На пам'ятнику надписи:

- «Дивлюсь я на небо та й думку гадаю...» Михайло Петренко 1817-1862;
- «Захистимо Україну піснями». 12 серпня День Української пісні.

Народний пісенник із найкращих українських пісень. 1887 рік

Умру, тебе ж я не забуду,
Кохана, рідная моя!
Робітником твоїм я буду,
Аж поки сили і життя.
Ім'я твоє собі поставлю
Насамперед від усього,
А ти й не знатимеш того.

У пісеннику вміщено 86 пісень.
Під № 77 – «Дивлюсь я на небо».
Автор вірша – М. Петренко.

Уперше пісня «Дивлюсь я на небо» прозвучала на початку 70-х років XIX століття в колі шанувальників українського мистецтва в будинку харківського доктора медицини Володимира Степановича Александрова – поета, музиканта, фольклориста, перекладача. Будинок Александрова в Харкові на вулиці Великій Сумській, 68 був осередком української культури: тут збиралися українські поети й письменники, влаштовувалися концерти. Часто бував тут знаменитий слобожанський художник, племінник Александрова, С. Васильківський.

В. С. Александрова називали Великим українцем. Про його погляди й переконання красномовно свідчить його акровірш, у якому вилилися душа та сила прагнень діяльності на користь Батьківщини.

1887 року в Харкові видавцем Ф. Михайловичем було надруковано «Пісенник із найкращих українських пісень, які тепер найчастіше співаються. З нотами особно». Автор збірки – В. С. Александров. Уперше в Пісеннику була опублікована й пісня «Дивлюсь я на небо» та зазначено, що автором віршів є Михайло Петренко, автором музики – Людмила Александрова, донька В. С. Александрова.

Автори пісні

Автор вірша – Михайло Миколайович Петренко (поет-романтик I пол. XIX ст., народився в м. Слов'янську). Портрет-реконструкція.

Автор музики – Людмила Володимирівна Александрова (дочка доктора медицини, поета, фольклориста). Портрет невідомий.

Аранжування – Владислав Іванович Заремба (педагог, композитор, піаніст). Фотопортрет.

На жаль, Михайло Петренко не дожив до того часу, коли його поетичні твори стали піснями. Не знайдено й портрет Поета. Є тільки портрети-реконструкції. Зокрема роботи заслуженого художника України О. М. Чередниченка, створені на основі світлин онуків Михайла Петренка. На одному з портретів зображено Петренка-студента.

1903 року син В. С. Александрова, В'ячеслав, передав Музею давнини та красного мистецтва Харківського університету батькову колекцію портретів 16 українських гетьманів, написаних олійними фарбами (декілька з них писав С. Васильківський) та 27 фотопортретів українських письменників. Але в каталозі колекції портрет М. Петренка не вказаний. Очевидно, Александров почав збирати колекцію вже після його смерті.

Не знайдено й портрета Людмили Александрової, яка приблизно у 18-річному віці (1871-1872 року) поклала вірші «Дивлюсь я на небо» М. Петренка та «Повій, вітре, на Вкраїну» С. Руданського на музику. Людмила народилася не в Ізюмі, як іноді стверджують, а у Варшаві ~1854/1855 року, де перебував на військовій службі її батько, і деякий час, за спогадами її брата В'ячеслава, навчалася у Варшавському музичному інституті (консерваторії).

Варшавський музичний інститут

Будинок Варшавського музичного інституту. 1859

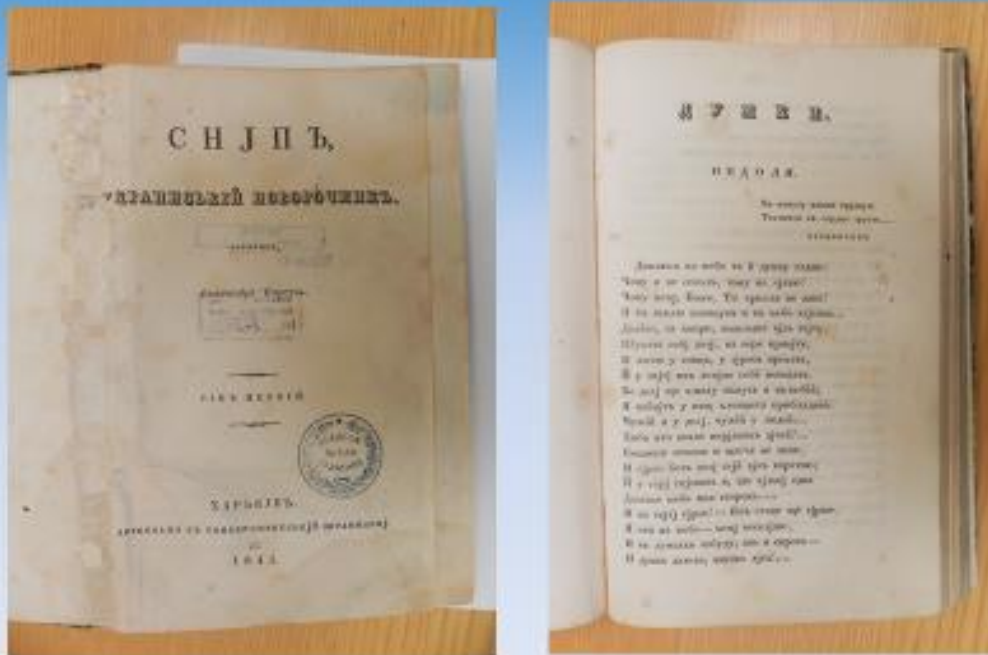
Варшава,
Палац Ординацьких.
Від 1858 року
тут розміщувався
Варшавський музичний
інститут
(консерваторія)

Людмила стала студенткою, очевидно, не раніше 1867 року. Пансіону при консерваторії не було, але у Варшаві жив її дід — православний канонік Павло Ільїн і Людмила жила в нього. Навчання вона не закінчила й повернулася до Харкова.

Протягом 1872-1879 рр. Людмила викладала музику в Харківському єпархіальному жіночому училищі. Її брат 1926 року писав, що Людмила Володимирівна (після заміжжя — Пантелеймонова), утративши слух, удовою доживала віку на Донщині в сина лікаря, і мало хто знав, що вона написала музику до пісень «Дивлюсь я на небо» та «Повій, вітре, на Вкраїну», які тоді вважали народними.

Орієнтовно в 90-х роках композитор, піаніст, педагог, автор пісень і романсів (понад 30 на вірші Т. Г. Шевченка) Владислав Заремба вдало аранжував музику Александрової для голосу з акомпанементом фортепіано до обох пісень. У його обробці пісні Л. Александрової виконуються дотепер.

Перша публікація віршів М. Петренка. Альманах «Сніп», 1841 рік

Прижиттєвих публікацій вірша Петренка «Дивлюсь я на небо та й думку гадаю» було три. Уперше вірш під назвою «Недоля» було надруковано в альманаху «Сніп» 1841 року (видавець Олександр Корсун). Загальна назва віршів автора – «Думки».

Друга публікація – у літературному альманаху «Южный русскій зборникъ» 1848 року (видавець А. Метлинський). Автор включив вірш у цикл поезій «Небо» під загальною назвою «Думки та співи».

Третя відома прижиттєва публікація вийшла в невеличкій книзі «Holos na holos dlia Haluŭnyu» в рубриці «Pisni» 1861 року. Серед чотирьох творів, надрукованих без згадки прізвищ авторів, однозначно ідентифікуються два вірші Михайла Петренка, серед яких «Дивлюся на небо та й думку гадаю» під назвою «Dumka (nedolia)».

Ноти серії «Любимые малороссийские песни». Видавництво «Леон Ідзіковський»

Ноти найбільш популярних українських пісень в обробці Владислава Заремби

Значний внесок у популяризацію української літератури, національної та класичної музики, музикантів та співаків зробила київська видавнича фірма «Леон Ідзіковський». Офіційно заснована 1858 року вихідцем із Польщі Леоном Вікентійовичем Ідзіковським (1827-1865) як книжкове видавництво та нотний магазин, фірма не змінювала назву впродовж 85 років свого існування.

Фірма випускала й твори композитора Владислава Заремби (1833-1902). Від 1862 він жив у Києві й викладав гру на фортепіано та хоровий спів у жіночих пансіонах міста. Поляк за національністю, він був, очевидно, близько знайомий з родиною Ідзіковських та іншими членами польської діаспори Києва. Поклав на музику вірш Влодзімежа (Володимира) Висоцького (1846-1894), званого київського фотографа-художника, талановитого поета польського походження, «До України. (Україно, Україно, Божа ти дитино)». Наприкінці ХІХ сторіччя в магазинах Ідзіковського з'являються в продажу ноти пісень у його обробці для співу з акомпанементом фортепіано. Ноти Заремби видавалися в різних серіях. Одна із них містить улюблені українські пісні в його обробці, що свідчить про значну популярність саме цих пісень у його обробці.

Ноти пісні «Дивлюсь я на небо» в серії «Українська ліра», № 16

Присвячено
Марії Львівні
Ящевській
(Ідзіковській)

До 1917 року фірмою Ідзіковського були видані всі твори українських композиторів. Завдяки видавництву вперше побачили світ й збереглися до нашого часу численні твори багатьох польських та українських композиторів, зокрема й В. Заремби. Але найбільше видано творів М. В. Лисенка.

Найчисленнішою серією камерно-концертних творів українських композиторів була «Українська ліра: Думки, пісні і співи» (51 видання). У ній містилися також твори Владислава Заремби, «Дивлюсь я на небо» зокрема.

Саме в цій серії нот привертає увагу цікавий факт, який ніколи не згадувався: Владислав Заремба присвятив Марії Львівні (Леонівні) Ящевській пісню у своїй обробці – це знаменита «Дивлюсь я на небо». Марія Леонівна, донька Леона Ідзіковського, дружина київського видавця Чеслава Ящевського, сама була співачкою, керувала концертним бюро й разом із чоловіком займалася організацією концертів у популярному літературно-музичному салоні Ідзіковських.

Відомо, що пісню "Моя милованка як часом жартливо" на вірші А. Міцкевича, у перекладі М. Старицького присвятив їй і М. В. Лисенко.

Фірма «Леон Ідзіковський». Київ, вул. Хрещатик (зараз на цьому місці – станція метро «Хрещатик»)

Після смерті засновника фірмою керувала його дружина, а з 1885 і син Владислав Леонович (1864-1944). За його управління фірма стала найбільшим приватним видавництвом нот в Україні, мала свої філіали у Варшаві, Харкові, Петербурзі та інших містах. У книгарні, яка була майже на місці сучасного входу до станції метро «Хрещатик», діяла найбільша й найпопулярніша в Києві приватна бібліотека. Значну увагу тут приділяли українській та польській літературі й музиці.

При книгарні також функціонував художній салон із картинною галереєю, який незабаром став популярним місцем зустрічей представників культури, мистецтва й науки. Важко перерахувати всіх відомих учасників поетичних читань, літературних диспутів, співаків, музикантів. Очевидно, саме тут уперше пролунала «Дивлюсь я на небо» після обробки музики Зарембою. На жаль, невідомо хто був її першим виконавцем.

1920 року Владислав Ідзіковський із сім'єю виїжджає до Варшави, де продовжує видавничу діяльність. Після його смерті фірма припинила свою роботу, залишивши визначний слід в історії не тільки України, а й Російської імперії та Європи.

Перша пісня в Космосі

Павло
Попович у
кабіні
космічного
корабля
«Восток-4»
12 серпня
1962 року

<https://www.youtube.com/watch?v=fxrdN2OiSsY&t=76s>

12 серпня 1962 року з космодрому «Байконур» стартував космічний корабель «Восток-4», на борту якого перебував перший космонавт українського походження, учасник першого групового космічного польоту Павло Романович Попович. Під час одного із сеансів зв'язку він став першим, хто привітав землян піснею — українською «Дивлюсь я на небо». Це була його улюблена пісня.

Дуже любив її і Головний конструктор космічних систем — українець Сергій Корольов (1907-1966). Звичайно ж, він був у Центрі керування польотом. Для нього це був приємний сюрприз.

І хто знає, чи дозволили б офіційно Павлу Романовичу заспівати саме українську й таку символічну пісню, але «космічний бешкетник», як називали Поповича, вирішив, що саме ця пісня найбільш відповідає його космічному настрою. До речі, до співочого дебюту Павла Поповича ніхто з космонавтів пісенні вітання землянам із Космосу не надсилав.

Космічна історія пісні продовжилася через 52 роки. Учасники Проєкту звернулися до астрономів України, зокрема до к. ф.-м. н. Юрія Іващенка з проханням назвати один із відкритих ним астероїдів ім'ям Михайла Петренка.

Астероїд «Михайло Петренко»

Таким став астероїд, відкритий вченими Андрушівської обсерваторії у ніч з 24 на 25 серпня 2009 року й зареєстрований Міжнародним центром малих планет при Міжнародній астрономічній спілці (МАС) під номером 274843. На початку 2014 року андрушівські астрономи надіслали подання до Комітету з номенклатури небесних тіл при МАС (Гарварді) про реєстрацію цього космічного мандрівника під іменем українського поета Михайла Петренка. 8 жовтня того ж року на сайті MPC з'явилось офіційне підтвердження про надання астероїду назви Muxhailopetrenko. У Сертифікаті про надання астероїду ім'я Михайла Петренка є офіційна цитата з реєстру Центра малих планет за номером MPC 90380: «Михайло Миколайович Петренко (1817-1862) був українським поетом. По його смерті деякі з його віршів були покладені на музику та з часом стали відомими народними піснями».

Небо для Михайла Петренка було тією безкрайністю, де його душа могла відчувати себе спокійно, це простір, куди він мріяв «орлом бистрокрилим «польнути», залишивши всі проблеми й негаразди на землі. Завдяки вченим Андрушівської обсерваторії, нібито здійснилися мрії Поета: «...Я землю б покинув і в небо злітав! / Далеко за хмари, подальше од світу...

Найвідоміші виконавці пісні «Дивлюсь я на небо»

Іван Козловський

<https://www.youtube.com/watch?v=KnsE9mBSp-U>

Дмитро Гнатюк

<https://www.youtube.com/watch?v=aWwD9I1s7iY>

Анатолій Солов'яненко

<https://www.youtube.com/watch?v=7td6PdLNEUQ>

Пісня «Дивлюсь я на небо», мелодія та поетичність якої нікого не залишають байдужими, стала українським хітом і є ним до цього часу. Протягом 1903-1904 років у виконанні тенора Борченка М. Н. була записана перша грамофонна платівка з цією піснею, а всього до 1917 року відомо десять записів у виконанні її знаними співаками. Згодом українські емігранти поширили «Дивлюсь я на небо...» по всьому світі.

Неможливо перерахувати навіть найвідоміших співаків, які в Україні та за її межами зверталися до «Дивлюсь я на небо». Серед них, наприклад, такі імена, як Модест Менцинський, Іван Козловський, Борис Гмиря, Дмитро Гнатюк, Микола Кондратюк, Анатолій Солов'яненко, Муслім Магомаєв, Володимир Гришко, Лучано Паваротті.

Точно й проникливо висловився про цю пісню один із кращих її виконавців Дмитро Гнатюк: *«Скажу відверто, що ця пісня вражає, коли її співати з душею і коли її співати правильно, не показуючи голос, а показуючи, яка в цій пісні закладена душа».*

Як і багато років тому пісню не перестають співати й у родинному колі, товариських вечірках, концертах художньої самодіяльності тощо.

Сучасні виконавці пісні «Дивлюсь я на небо»

EL Кравчук

https://www.youtube.com/watch?v=zFqtPVja_9kom/watch?v=aWwD9l1s7lY

Володимир Яковлев

<https://www.youtube.com/watch?v=4yAEcN5LHjktps://www.youtube.com/watch?v=q5jIGhr8zFA>

Цікавим є сучасне виконання пісні українським співаком EL Кравчуком (Остапенко). Чудово виконав її захисник України Володимир Яковлев.

М. Горбачов співає «Дивлюсь я на небо» під акомпанемент А. Макаревича

Михайло
Горбачов

Андрій
Макаревич

<https://www.youtube.com/watch?v=VviL3syawq4>
(11:56 – 12:30)

Під акомпанемент Андрія Макаревича співав «Дивлюсь я на небо» й Перший президент СРСР Михайло Горбачов, відзначаючи свій 85-ти річний ювілей.

«А крилля дано – пісні» (Микола Бондар)

Наприкінці 2015 року загальнодержавна українська газета «Культура і життя» за підтримки Проекту «Ідентифікація Петренків» започаткувала громадську ініціативу «Дивлюсь я на небо», в межах якої почала збір перекладів всесвітньо відомої пісні мовами світу. 2017 року до 200-ї річниці від народження Поета книга «Дивлюся на небо та й думку гадаю» в перекладах мовами світу» була видана. У ній вміщено 28 перекладів, зокрема й сурдопереклад.

Із статті «А криля дано – пісні» Миколи Бондаря, кандидата філологічних наук, провідного наукового співробітника, завідувача сектором класичної української літератури Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки (2014):

«...як поетичний текст, і як пісня цей твір Петренка продовжує жити, схоже, якраз зараз перебуває у розповні своєї притягальної дії. Із покликанням на образні формулювання, винайдені поетом, можемо твердити: самому творові, у якому збережена найістотніша частка душі поета, дісталися для небесного льоту ті «крилля», про які мріяв герой вірша, власне, сам поет».